

Gyakorlati hungarológia (Jegyzetek az anyanyelvi mozgalomról)

POMOGÁTS BÉLA

A hungarológiai jelen: az ezredfordulón betöltött helyéről és kívánatos stratégiájáról lefolytatott eszmecserek (a Hungarológia című folyóirat legutóbbi számában, illetve a Nemzetközi Hungarológiai Központ legutóbbi konferenciáján) arra hívták fel a figyelmet, hogy a hungarológiának lehetséges (létezik) egy, úgymond, gyakorlati megközelítése is, amely elsősorban nem a tudományos diszciplína amúgy is többnyire változó) elméleti meghatározásából indul ki, hanem a magyarságismeret, a magyarságtudomány köznap feladatainak tisztázása során jut el intézményszervezeti vagy éppen teoretikus következtetésekhez. Nos, az anyanyelvi mozgalom, amelynek legfontosabb szervezeti kerete jelenleg a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, hagyományos elnevezése szerint: Anyanyelvi Konferencia, valójában maga is a „gyakorlati hungarológia” intézményei és műhelyei közé tartozik.

Hagyományok és törekvések. Az anyanyelvi mozgalom három évtizede végzi munkáját: az első Anyanyelvi Konferenciát 1970-ben rendezték Budapesten és Debrecenben, a kilencediket pedig most, augusztusban Marosvásárhelyen. (A köztes időben Szombathelyen, Budapesten, Pécsen, Veszprémben, Kecskeméten, Esztergomban és Egerben voltak konferenciák). Talán nem kell arról külön nyomatékkal beszélni, hogy a színhelynek ezúttal is milyen jelentősége volt: maga az a tény, hogy Magyarország határain kívül első alkalommal Erdélyben és éppen a magyar voltában és hagyományaiban veszélyeztetett székely „fővárosban” rendeztük összejelvetelünket, jelképes értelmű lehet. Arra utal, hogy az anyanyelvi mozgalomnak mindenekelőtt a kisebbségi sorsban élő magyarság körében kell megtalálnia feladatait és otthonát, és arra utal, hogy különleges szolidaritással kívánjuk az erdélyi magyarok jogos anyanyelvi küzdelmeit támogatni. Marosvásárhely ma nemzeti kultúránk és egyáltalán a magyarság „végvárának” számít, ezt a „végvári” helyzetet jelzik az 1990 márciusi véres események, amelyek során magyarelles pogromra került sor, és ezt jelzi a legutóbbi helyhatósági választás is, midőn a hosszú ideje hivatalban lévő magyar polgármestert: Fodor Imrét – részben választási manipulációk következtében, részben a magyar választópolgárok vétkes közömbössége és a romániai magyar párt helytelen politikai taktikája folytán – sikerült megbuktatni, és román jelölttel felváltani.

A marosvásárhelyi anyanyelvi konferencia – régi hagyományainak szellemében – ezúttal is gyakorlatias munkát végzett el, mindazonáltal nem lehet azt mondani, hogy az anyanyelvi mozgalomnak nem volnának meg a maga nagyon is biztos elvi, mondhatnám így is: stratégiai céljai. Ezek az elvi-stratégiai sarokpontok nagyjából a következők:

1. Az anyanyelvi mozgalomnak kulturális stratégiája és arculata van, feladata korábban is az volt és a jövőben is az marad, hogy támogassa és szervezze a magyar kultúra, mindenekelőtt a határokon túl élő magyar nemzeti közösségek kulturális tevékenységét, különös tekintettel anyanyelvünk és anyanyelvi kultúránk megőrzésére, gondozására és fejlesztésére. Ennek a küldetésnek a jegyében hoz létre értelmiségi találkozókat, irodalmi, közművelődési, pedagógiai konferenciákat, ifjúsági táborokat és vetélkedőket, illetve mint társrendező, részt vállal más magyar kulturális szervezetek hasonló összejöveteleinek, konferenciáinak szervezésében, létrehozásában. Az Anyanyelvi Konferencia, az anyanyelvi mozgalom ilyen módon az egyetemes magyar szolidaritás egyik intézménye, és mint ilyen, a maga eszközeivel igyekszik elősegíteni a magyarság kulturális és szellemi egységének helyreállítását. Azt a lelki egységet szolgálja, amelyet a huszadik századi történelmünk végzetes eseményei (1920-ban a trianoni, 1947-ben a párizsi békeszerződések, 1956-ban a magyar forradalom és szabadságharc leverése) oly kártékonyan megbontottak. Szerepet vállal a magyar-magyar párbeszéd szervezésében, és számít arra, hogy ebben a szervezőmunkában szellemi és erkölcsi súlyának megfelelő szerepet kap.

2. Az anyanyelvi mozgalom az egyetemes magyarság kulturális mozgalma, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága az egyetemes magyarság kulturális szervezete, azaz nemcsak Magyarországon, hanem az szomszédos országok magyar nemzeti közösségeinek a körében és lehetőségei szerint a nyugati világban élő magyar diaszpórában is végzi feladatait. A három részre: az anyaországra, a kisebbségi magyar közösségekre és a nyugati szórványokra tagolt magyarság minél teljesebb kölcsönös információcseréjét és kulturális összefogását kívánja támogatni és szervezni. Mint egyetemes magyar szervezet és mozgalom a maga eszközeivel elő szeretné mozdítani a közép-európai régióban élő népek kölcsönös kiengesztelődését és együttműködését, abban a meggyőződésben, hogy a magyarság kulturális egységének helyreállítása csak egy olyan általános regionális megbékélés keretében történhet meg, amelynek érdekeltjei őszinte meggyőződéssel támaszkodnak az európai demokratikus hagyományokra.

3. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága a civil-társadalomintézménye, stratégiáját és eszközeit a civil társadalom lehetőségei és tennivalói jelölik meg. Ezért fenn kívánja tartani függetlenségét minden politikai párttal és magával az államhatalommal szemben, miközben természetesen szerepet kíván mindazoknak a kormányzati stratégiáknak és kezdeményezéseknek a megvalósításában, amelyek a magyar kisebbségi közösségek, a magyar szórványok kulturális gondozását s az egyetemes magyar szolidaritás építését szolgálják. Az anyanyelvi mozgalomnak nincs politikai arculata, céljainak megvalósításában valamennyi politikai erő és a Magyar Köztársaság mindenkori kormányának támogatására számít. Elvárja, hogy a magyar kormány figyelemmel kísérje tevékenységét, és hozzásegítse ahhoz, hogy tevékenyen tudjon szerepet vállalni az ezredforduló nagy nemzeti feladatainak megoldásában.

Meggyőződésem szerint az imént megjelölt stratégiai elvek és követelmények korábban is meghatározó módon irányították az anyanyelvi mozgalom munkáját, legalábbis azok munkáját (például Bárczi Gézára, Lőrincze Lajosra, Imre Samura, Czine Mihályra, Ginter Károlyra gondolkok), akik őszinte és jó szándékú elkötelezettséggel szolgálták a magyar kultúra és az anyanyelvi oktatás gondozásának ügyét. Ebben a tekintetben három évtizedes múltunkra kimondottan büszkék lehetünk, és biztos öntudattal utasítjuk vissza azokat a tájékozatlan vagy rosszhiszemű, mert egyéni érdekeket és elfogultságokat érvényesíteni kívánó gyanúsításokat, amelyek a mögöttünk lévő évtizedben (a rendszerváltozás után) időnként megkérdőjelezték az anyanyelvi mozgalom hitelességét.

Ugyancsak szilárd meggyőződésem, hogy az anyanyelvi mozgalomnak az előttünk álló esztendőkből is a fent megjelölt stratégiát kell követnie, az imént rögzített követelményekhez kell igazodnia. Három évtizedes munkánk eredményessége és az anyanyelvi mozgalom széles körben, mindenekelőtt a határokon túl élő magyar nemzeti közösségek körében tapasztalt megbecsülése, népszerűsége igazolta ennek a stratégiának a hitelességét. Ezért a jövőben is követnünk kell bevált elveinket, természetesen minduntalan megújítva a stratégiai prioritások megvalósításának gyakorlati módszereit, eljárásait. Az augusztusban rendezett marosvásárhelyi IX. Anyanyelvi Konferencia jó alkalmat adott arra, hogy egyrészt kinyilvánítsuk ragaszkodásunkat alapvető eszméink és elveink iránt, másrészt gondolatokat cseréljünk a megújulás nagy feladatairól. A régi igazság szerint a megújulás mindig is azt szolgálja, hogy a kor változó követelményeihez igazodva tartsuk fenn és képviseljük azokat az ideálokat, amelyek egykor mozgalmunk születését állták körül.

Programok és eredmények. Az anyanyelvi mozgalom mindig is az egyetemes magyar kulturális szolidaritás és szellemi együttműködés szellemi és szervezeti intézménye volt, és az ebből fakadó stratégia jelölte meg tennivalóit az elmúlt négy esztendőben (a nyolcadik egri és a kilencedik marosvásárhelyi konferencia közötti időben) is. Folyamatosan szerveztük, illetve támogattuk azokat az egyetemes vagy regionális magyar találkozókat, rendezvényeket, amelyek az elmúlt évtizedben mindig is étellel töltötték meg az anyanyelvi mozgalom kereteit.

Anélkül, hogy teljességre törekednék, meg kell említenem közülük néhányat. Így a kecskeméti Tanítóképző Főiskola által szervezett – Lőrincze Lajos nevét viselő – tanári találkozót, amely a határokon túl dolgozó magyar pedagógusok tapasztalat- és eszmeecseréje számára adott lehetőséget, a balatonalmádi kétnyelvű (magyar–angol) gimnázium hagyományos, ugyancsak Lőrincze Lajos nevét viselő ifjúsági találkozóját és szavalóversenyét, a Békéstarhoson rendezett tanári továbbképző tanfolyamot, a drámapedagógusok Nagykőrösön (és másutt) szervezett összejöveteleit, a Mályiban (Miskolc mellett) több alkalommal megrendezett regionális konferenciát (amely a Miskolc–Kassa–Ungvár–Szatmárnémeti által meghatározott északkelet-Kárpát-medencei eszmeecseréknek adott otthont) és mellettük még több magyarországi találkozót. Szinte minden esztendőben (a szabadsághegyi Agro Hotelben) rendeztünk egy-egy nagyobb szabású konferenciát, legutóbb a kisebbségi magyar egyházak kulturális hivatásáról, korábban az európai államok kisebbségvédelmi politikájáról és törvényalkotásáról, és a Magyar Írószövetségben is rendszeresen tartottunk tanácskozásokat, így egyik nagysikerű összejövetelünk a kolozsvári magyar egyetem helyreállításának feladatait világította meg.

Az anyanyelvi mozgalom tevékenységének igen fontos területét jelölték meg a szomszédos országokban rendezett hagyományos konferenciák. Így a kassai Kazinczy Ferenc és Fábry Zoltán napok, az ungvári Értelmiségi Találkozók, illetve azok Kárpátalja négy városában: Ungváron, Munkácson, Beregszászon és Nagyszőlősön rendezett összejövetelek, amelyek a Magyar Kultúra Napja alkalmából tekintették át az ottani, illetve az egyetemes magyar kulturális élet helyzetét, foglalmazták meg az elvégzendő feladatokat. Erdélyben hagyományosan több városban vagy településen is rendeztünk találkozókat, így Kolozsváron, mindig igen érdekes és hasznos programmal, a Szabédi László napokat, a Háromszék megyei Illyefalva konferencia-központjában az ugyancsak hagyományos pedagógus-továbbképző tanfolyamokat, Szatmárnémetiben a nagysikerű Jakabffy Elemér kisebbségtudományi konferenciákat és a Páskándi Géza

emlékének szentelt irodalmi összejöveteleket, a Temesvár közelében lévő Csákován egy regionális kulturális konferenciát, de voltunk Nagyváradon, Marosvásárhelyen és más városokban is.

Ugyancsak az anyanyelvi mozgalom hagyományos találkozói közé tartoznak a szabadkai Kosztolányi Dezső napok, az adai Szarvas Gábor napok, az eszéki pedagógustalálkozók, a lendvai tudományos és kulturális összejövetelek, Szlovéniában emellett több alkalommal vettünk részt Ljubljanában is összejöveteleken, így a Magyar Kultúra Napja alkalmából. Többször jelen voltunk az ausztriai (burgenlandi, örvidéki) magyarság találkozóin is: Bécsben, Felsőpulyán (Oberpullendorf), és Alsóőrön is (Unterwarton), ahol régi barátunk: Galambos Ferenc Iréneusz bencés rendi szerzetes helyi plébános szervezi a magyar kulturális életet.

De eljutottunk az Egyesült Államokba is, magam, mint az Anyanyelvi Konferencia elnöke, 1998-ban New Yorkban, a Columbia egyetemen, illetve a magyar főkonzulátuson vettem részt az Amerikai Magyar Tanárok egyesületének azon az éves találkozóján, amely külön napirendi pontként tekintette át az amerikai magyarság fiatal nemzedékeinek anyanyelvi oktatásával összefüggő kérdéseket. A tavalyi esztendőben pedig – az Anyanyelvi Konferencia anyagi segítségével – három kisebbségi oktatási szakember: Erdélyből Beder Tibor, Kárpátaljáról Orosz Ildikó, Szlovákiából Sidó Zoltán vehetett részt az imént említett tanáregyesület Clevelandban megrendezett összejövetelén. A tanáregyesület a 2000. esztendőben – a Szent István-millennium alkalmát felhasználva – Budapesten rendezte szokásos konferenciáját, ez is alkalmat adott arra, hogy az amerikai magyar tanárok képviselői találkozzanak az anyanyelvi mozgalom vezetőivel.

Feladatok és jövőkép. Az elmúlt négy esztendő eredményei mindenképpen ezek továbbfejlesztésére kötelezik mozgalmunkat, arra, hogy tovább építsük a már meglévő intézményes formákat, és új feladatokat is magunkra vállaljunk. vagyis tovább kell folytatni a hagyományos magyarországi, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, vajdasági, horvátországi és muravidéki programokat, ezt különben ottani partnereink is várják tőlünk, számítva együttműködésünkre és támogatásunkra. Emellett új programokat is meg kellett indítanunk. Négy ilyen lehetséges programra hívtam fel a figyelmet.

1. Mindenekelőtt nagyobb teret kell adnunk a határon túli: kisebbségi és szórványban élő, Kárpát-medencei és a nyugati magyar fiatalok anyanyelvi gondozásának, ügyelve arra, hogy lehetőleg elősegítsük a magyar nyelv és az anyanyelvi kultúra megmaradását. Elő kell készítenünk olyan

programokat, amelyek e fontos és nemes cél megvalósítását szolgálják, és ezek között tovább kellene vinnünk az úgynevezett „Szó-tartó” mozgalmat, amelyet két esztendeje Kántor Lajos, korábbi erdélyi társelnökünk hirdetett meg, és amely a kezdeti jelentékeny érdeklődés után kissé meggyengült. Ennek elsősorban pénzügyi magyarázata van: az anyanyelvi és kulturális vetélkedők megrendezése, tanári továbbképzések szervezése, oktatási segédesszközök beszerzése az eddigieknél jelentékenyebb anyagi forrásokat kíván. Reméljük, hogy ezeknek a forrásoknak a megnyitásban a kormányzati intézmények is segítségünkre lesznek.

2. Az anyanyelvi mozgalom még az 1990-es rendszerváltás előtt valamennyire jelen volt a nyugati világ magyarjai között, Lőrincze Lajos, Czine Mihály, Ginter károly és mások több alkalommal is meglátogatták az amerikai magyar közösségeket. Ezek a személyes kapcsolatok, természetesen a pénzügyi lehetőségek elégtelen volta következtében, a kilencvenes években jórészt megszakadtak, és az anyanyelvi mozgalom alig tudott a nyugati világban élő magyarok kulturális és anyanyelvi gondozásában szerepet vállalni. Több nyugati barátunk és kollégánk kifejezte, mégpedig jogosan fejezte ki emiatti elégedetlenségét. Ezen az áldatlan helyzeten mindenképpen változtatnunk kell, már csak annak következtében is, hogy a nyugati magyar szórványok kulturális gondozása ma különleges felelősséget és különleges odafigyelést követel. A nyugati világ magyarsága rohamos tempóban fogyatkozik, a nyugati magyar intézmények (iskolák, kulturális intézmények és orgánumok) folyamatosan szűnnek meg vagy kerülnek a megszűnés közelébe. Következésképp az anyanyelvi mozgalomnak, természetesen a kormányzati tényezők hatékony támogatásával, fokozottabban kell kapcsolódnia a nyugati magyarok nyelvvédő és kultúra fenntartó munkájába. Mozgalmunkban megvan erre a készség és az igyekezet, a körülmények jótékony megváltozása kell ahhoz, hogy ez a készség és igyekezet eredményeket is hozzon.

3. Az elmúlt négy esztendő eredményei közé tartozik az is, hogy az anyanyelvi mozgalom – a Határon Túli Magyarok Hivatalának kezdeményezésére és támogatásával – megindította a szórványvidékeken élő magyarság helyzetének felmérését, valamint az anyanyelvi kultúrájának gondozására irányuló elképzelések kialakítását. A szórványmagyarság nyelvi és kulturális védelme alighanem az előttünk álló néhány évtized rendkívül fontos feladata lesz, minthogy a magyarság nagyjából tizennégy (tizenöt) milliós lélekszámának egyhatoda, nagyjából két és félmillió ember él szórványvidékeken. Ezeknek az anyanyelvi és kulturális gondozása mindenekelőtt a történelmileg kialakult viszonyok tanulmá-

nyozását és hiteles felmérését követeli meg, ezt kell követnie egy hatékony pedagógiai, kulturális és mozgalmi stratégia kialakításának. Mégpedig oly módon, hogy a stratégiának két változata legyen: egy a Kárpát-medence és egy a nyugati világ magyar szórványai számára a két diaszpóra gondozásának a feladatait ugyanis nem lehet összekeverni. Mindezekkel a kérdésekkel az Anyanyelvi Konferencia közössége az utóbbi két esztendőben több alkalommal is foglalkozott.

4. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága civiltársadalmi szervezet, mindazonáltal kész szerepet vállalni azoknak a kormányzati döntéseknek az előkészítésében és megvalósításában, amelyek a magyar kulturális közösség (a kulturális nemzet) védelmét szolgálják és a magyar–magyar kapcsolatokat gondozzák. Nem tartjuk szerencsésnek, hogy a kormányzat ebben a munkában csak ritkán igényli az anyanyelvi mozgalom segítségét, és a nemzeti stratégia kialakításának és megvalósításának folyamataiban csak ritkán vonja be a civiltársadalmi szervezeteket. Így nem tudunk bekapcsolódni a Magyar Állandó Értekezlet, illetve a mellette létrehozott szakirányú bizottságok munkájába sem. Meggyőződésünk szerint az egyetemes magyar érdekek érvényesítése, a magyar nemzeti kultúra gondozása a magyar–magyar kapcsolatok szervezése nem lehet pusztán a politikai pártok és a kormányzati hivatalok ügye. Egy kormányzat, amely a nagy nemzeti feladatok megoldásában nem igényli a civil szervezetek segítő munkáját, egyrészt szereptévesztésben van, minthogy úgy gondolja, hogy ezen feladatok körül csak az állami hivataloknak és a politikai pártoknak szabad tevékenykedniük, másrészt nem számol azzal, hogy a civil társadalomban: a pártoktól és a hivataloktól független értelmiségben milyen jelentős alkotói és szervezési energiák rejlenek. A nagy nemzeti feladatokat és a velük összefüggő stratégiákat csakis közös felelősséggel és munkával lehet valóra váltani.

A marosvásárhelyi konferencia után. A Marosvásárhelyen rendezett IX. Anyanyelvi Konferencia egészében sikerrel zárult, noha a hasonló – mindössze néhány naposra tervezett – találkozók legfőbb gondja: az állandó időhiány ezúttal is szigorú korlátok közé szorította a tanácskozásokat, és többen is úgy érezték, hogy nem állott rendelkezésükre kellő idő mondandóik kifejtésére. A kitűzött feladatokat mindenesetre teljesítettük: több előadásban is számot vetettünk azokkal a tennivalókkal, amelyek az anyanyelvi mozgalomra várnak Magyarországon, remélhetően hamarosan (három-négy esztendőn belül) elkövetkező európai uniós felvétele esetén, midőn a Kárpát-medencében élő magyar nemzeti közösségek: az erdélyi,

a felvidéki, a kárpátaljai és a délvidéki magyarság meg nem kapcsolódhat be az integrációs folyamatba, és elsősorban kulturális, gazdasági és társadalmi eszközöket kell találni az egész magyarság európai integrációjának érdekében. A szekcióüléseken igen sok tapasztalat és jogos kíváncsi hangot, például az irodalom, a könyvkiadás, az oktatás, az egyesületi élet területén. Megtartottuk a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának esedékes – tisztújítással és alapszabály-módosítással is együtt járó – közgyűlését, és természetesen arra is volt lehetőségünk, – például a nagyon jól megszervezett autóbussz-kirándulás során – hogy beszélgetéseket folytassunk az anyanyelvi mozgalom jövőjéről, soron következő feladatairól.

A konferencia elvégezte munkáját, az új tagokkal is kiegészült vezető testület (az elnökség és a választmány) minden bizonnyal érvényesíteni fogja a nagyszabású összejövétel tanulságait. Javasatainkat, például azokat, amelyek a szekcióülések során kaptak hangot, továbbítani fogjuk az illetékes kormányzati hivataloknak, számítva arra, hogy a kisebbségi helyzetben vagy a nyugati szórványokban élő magyar vezető értelmiségiek tapasztalatai és kívánságai megfontolást találnak a határon túl élő magyarok ügyeit intézni hivatott hivatalokban. Az anyanyelvi mozgalom ugyanis mindig abban a meggyőződésben végezte munkáját, hogy a kormányzati intézmények és a civil társadalmi szervezetek építő és jó szándékú együttműködésére szükség van, minthogy ez az együttműködés képes hatékonyan érvényesíteni az anyaországtól elszakított vagy éppen onnan elvándorolt magyarok kulturális érdekeit és a nemzeti szolidaritás szellemét.

A civil társadalmi szervezetek és az országos (állami) intézmények hatékony együttműködésének keretében képzeljük el azt a szerepet is, amelyet az anyanyelvi mozgalom (és közelebről a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága) a „gyakorlati hungarológia” tevékenységi körében betölthet. Szervezetünk igen régóta együttműködik az illetékes minisztériumokkal, a Határon Túli Magyarok Hivatalával (mint már utaltam rá, ezt a kívánatos együttműködést lehetne erősíteni és bővíteni!), a Hungarológiai Tanáccsal (amelynek munkájában szervezetünk képviselője is részt vesz) és a Nemzetközi Hungarológiai Központtal (amelynek tavalyi: 1999-ben rendezett „lektori konferenciáján” társrendezői feladatot vállaltunk!). Ez az együttműködés mindenképp gyakorlati „hungarológiai érdekeket” követ, azaz a határon túli magyar egyetemi tanszékek, a főiskolai oktatás, a kisebbségi magyar iskolák, kulturális egyesületek, szerkesztőségek, szellemi műhelyek munkájának támogatását jelenti.

Mindennek kétségkívül vannak (lehetnek) elméleti járulécai is, például a már nem magyar anyanyelvű, de magyar származású külföldi (amerikai, nyugat-európai) fiatal nemzedékek magyar nyelvi és kulturális oktatása körül, az ott szerzett tapasztalatok megfogalmazásában, az oktatási követelmények és módszerek kialakításában. mindez természetesen azt igényli, hogy az anyanyelvi mozgalom és az imént megnevezett állami (hivatali) intézmények együttműködése (információcseréje, szolidaritása) tovább erősödjék.

A marosvásárhelyi konferencián több alkalommal is kérdést kaptam arról, hogy most milyen az anyanyelvi mozgalom és a Magyarok Világszövetsége közötti viszony. Mindig nyomatékosan jelentettem ki, hogy társaságunk semmilyen tekintetben sem kíván a nehéz helyzetben lévő, válságokkal küzdő világszövetség helyébe lépni., és nem kíván versenybe vagy küzdelembe szállni a világszövetséggel. Az anyanyelvi mozgalomnak egészen más a feladata és a stratégiája, mint a világszövetségnek, ami nem jelenti azt, hogy a két szervezet ne működhetnék együtt, természetesen a civil társadalmi szervezetek autonómiájának kölcsönös tiszteletben tartása esetén. El kell mondani, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága mindig is tiszteletben tartotta a világszövetség státusát, azt azonban nem lehet mondani, hogy a világszövetség is mindig így tett volna az anyanyelvi mozgalom esetében, éspedig azután is, hogy társaságunk 1992-ben – a magyar egyesületi törvény keretei között – önálló egyesületi státust kapott. Néhány esztendeje társaságunk több alkalommal is méltatlan és indokolatlan bánásmódot tapasztalt a világszövetség részéről – az akkor kialakult bizonytalanságot valahogy fel kellett oldani. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága ezért – valamint a világszövetség belső vitái és válsága következtében – egyelőre várakozó álláspontot foglal el, arra számítva, hogy a világszövetség hamarosan megoldást fog találni belső ellentmondásaira, rendezi viszonyát a kormányzattal, és mint az egyetemes szolidaritás legnagyobb és legerősebb szervezete építkezik tovább.

Van még egy kérdés, amelyet mozgalmunk identitása érdekében érintenünk kell. A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága természetesen módot keresett és talált összeköttetést a magyarság anyanyelv-ápoló egyesületeivel: Magyarországon, Erdélyben, a Felvidéken vagy a Délvidéken egyaránt. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy társaságunk egy volna az anyanyelv-ápoló egyesületek között: az anyanyelvi mozgalom nem egyszerűen anyanyelv-ápolók és még kevésbé nyelvészek tömörülése, hanem olyan értelmiségieké, akik elkötelezettséget tanúsítanak a

magyar nyelv és kultúra gondozása, az egyetemes magyarság nemzeti, nyelvi, kulturális identitásának védelme mellett. Az „anyanyelv” fogalmát mi tágasabb értelemben használjuk, nem csak nyelvet, idiómát értünk rajta, hanem művészeti, zenei „anyanyelvet” is: hagyományt, önazonosságot és közösségi mentalitást. Stratégiánk és programunk következképp más vagy tágasabb, mint az anyanyelvápoló szervezeteké, és sorainkban, a vezető szervezetben nemcsak nyelvészeknek, hanem íróknak, tudósoknak, lelkészeknek, pedagógusoknak, egyesületi szervezőknek is helye van.

Folytonosság és megújulás. A következő időszak – az öt év múlva esedékes újabb Anyanyelvi Konferenciáig előttünk álló időszak – nagy feladata lesz ezért, hogy újabb szellemi és emberi erőforrásokkal egészítsük ki mozgalmunkat, társaságunkat. Természetesen nem kell mindenkinek tagként csatlakoznia hozzánk, aki részt kíván venni az általunk végzendő munkában és az általunk szervezendő programokon. A Marosvásárhelyen elfogadott alapszabály-módosítások kissé szigorították is a társaságba történő felvétel eljárását. Mindazonáltal szükségünk lesz arra, hogy módszeresen építsük tovább szervezetünket, és az egyetemes magyar kulturális szolidaritás és szervezőmunka területén tevékenykedő kiváló pedagógusokat, irodalmárokat, tudósokat megnyerjünk a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága számára. Máris vannak mozgalmunk körül olyan magyarországi, erdélyi, felvidéki, vajdasági, kárpátaljai és nyugati szakemberek, akiknek helyük lehetne a társaságban, és akiknek szerepvállalását, csatlakozását elő kell segítenünk.

Ebben a tekintetben kell érvényesülnie annak a szervezési prioritásnak, amely a következő esztendőök vonatkozásában talán a legfontosabbak egyikének mondható. A fiatal szakemberek bevonására, kapcsolására gondolok. A marosvásárhelyi konferencián, némi elégedettséggel állapítom meg ezt, több fiatal is részt vett, és néhány fiatal szakemberrel egészült ki a társaság vezetése is. Ezen az úton kell haladni tovább, még eredményesebben, hiszen az anyanyelv mozgalom vezető testületei még ma is azokból az írókból, tanárokból, tudósokból épülnek fel, akik két-három évtizede is ott állottak a mozgalom bölcsőjénél Bárczi Géza, Lőrincze Lajos és Imre Samu mellett. Talán a Szótartó mozgalom szervezése körül lehetne kialakítani olyan fiatal pedagógus gárdát, amely aztán kiegészíthetné, megfiatalíthatná a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága hagyományos munkatársi és vezetői körét.

Ma már a harmadik évezred feladataira kell készülnünk, és máris lát-
szik, hogy ezek a feladatok nem lesznek sem könnyebbek, sem kisebb
számúak az előttünk álló esztendőkből. Magyarország várható európai
integrálása, a mindannyiunk által némi gyanakvással kezelt „schengeni
határok” létrejötte, a magyarországi „státustörvény”-tervezetek megvaló-
sítása – nos, mindez fokozódó felelősséget és gyarapodó tennivalókat
fog számunkra jelenteni. Az anyanyelvi mozgalom mögöttünk lévő há-
rom évtizede, az általunk (illetve elődeink által) megrendezett kilenc
Anyanyelvi Konferencia, az általunk szervezett kulturális pedagógiai, tu-
dományos és mozgalmi programok, folyóiratunk: *Nyelvünk és Kultú-
ránk*, könyvsorozatunk: a *Nyelv és Lélek Könyvek* – múltunk és jele-
nünk, meggyőződésem szerint, kellő garanciát ad arra, hogy az anyanyel-
vi mozgalom, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága az
előttünk álló ezredforduló világában is a magyar nemzeti kultúra, identi-
tás és szolidaritás gondozásának, a „gyakorlati hungarológia” művelésé-
nek felelős és hatékony intézménye maradjon. Végül is ezt a meggyőző-
désemet és reményemet alapozta meg a marosvásárhelyi Anyanyelvi
Konferencia is.

Szükséges-e a hungarológia fogalmának definiálása?

RÉFFY JÓZSEF

Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Nem igazán az Oktatási Mi-
nisztérium képviselőjeként kívánok hozzászólni, hanem úgy érzem, hogy
valami változatosság kell, hogy ennyi hungarológus után megint valaki
olyan szóljon, aki ha nem is fizikus (mint a mai nap több hozzászólója),
de a műszaki tudományok művelője. Végzettségemnél fogva vegyész-
mérnök vagyok, és egy pár véleménnyel kapcsolatban, amit ma hallottam
és feldolgoztam magamban, szeretnék néhány megjegyzést tenni.

A vita során többször elhangzott, hogy definiálni kellene a hungaroló-
gia fogalmát, kísérletet kellene tenni egy mindent belefoglaló definíció
megfogalmazására. A magam részéről óva intenek attól mindenkit, hogy
sokat foglalkozzon (foglalkozzunk) a hungarológia definíciójának kiala-
kításával. Véleményem szerint nem is lehet egzakt definíciót adni, és
nincs is igazán értelme. A problémát egy más területről vett példával sze-
retném illusztrálni. Vegyész, vegyész mérnök körökben a kémiai kötésről
mindenki tudja, még pontosabban mindenki érzi, hogy mit kell alatta ér-